

Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. Et si Patres, ac præsertim S. Bernardus, lotionem pedum vocaverint sacramentum, id intelligendum est de sacramento improprie dicto, vel de quodam sacramentali gratiam ex opere operantis producente, ut tenetur de aqua benedicta et de nonnullis aliis cæremoniis pure ecclesiasticis.

Nec similiter reputandi sunt inter sacramenta proprie dicta Baptismus flaminis et Baptismus sanguinis, qui realiter non sunt baptismi nisi per analogiam. Duplex est species in Eucharistia et unicum sacramentum; septem sunt ordinationes, et unicum sacramentum ordinis diversos habens gradus.

Quæritur an conveniens fuerit septem esse sacramenta, nec plura, nec pauciora.

Respondent Græci conveniens fuisse, et dicunt septem sacramenta septem donis Spiritus sancti respondere, licet qua ratione singula dona singulis sacramentis inesse definiere non valeant: «Sicut septem sunt dona Spiritus sancti, item septem sunt sacramenta quæ Spiritus sanctus operatur,» inquit patriarcha Jeremias, in loco supra citato.

Affirmant etiam Latini numerum septenarium sacramentorum congruentissimum fuisse: «Cur autem neque plura neque pauciora numerentur,» inquit Catechismus concilii Trid., 2 part., tit. de Sacram., n. 48, «ex iis etiam rebus quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum vitamque conservandam et sua reique publicæ utilitate traducendam, hæc septem necessaria videntur: ut sciœt in lucem edatur, augeatur, alatur; si in morbum incidat, sanetur; imbecillitas virium reficiatur: deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magistratus nunquam desint, quorum auctoritate et imperio regatur; ac post tremo, legitima sobolis propagatione seipsum et humanum genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ illi,

» qua anima Deo vivit, respondere satis appareat, ex iis facile sacramentorum numerus colligetur.»

Postea idem Catechismus ostendit Baptismum ad vitam spiritualem generare, Confirmationem roborare, Eucharistiam alere, Pœnitentiam sanitatem amissam restituere, Extremam-Uncionem reliquias peccati delere, et reficere, Ordinem magistratus spirituales constituere, et Matrimonium conservationi generis humani, per liberorum procreationem piamente eorum educationem, providere.

Addit cuncta sacramenta, etsi divinam virtutem continentia, non eamdem necessitatem auf dignitatem habere; Baptismum esse omnibus necessarium, Pœnitentiam iis duntaxat qui aliquo peccato mortali, post susceptum Baptismum, se commaculaverunt, et Ordinem respectu totius societatis christianæ, non autem respectu cuiuscumque individui; advertit merito sacram Eucharistiam cæteris sacramentis dignitate præcellere.

Sacmenta, juxta Moelher, duobus constantia elementis, uno divino et altero humano, sunt figura Christi Dei et hominis suam per ea actionem in Ecclesia p. p. continuant. *Symbol.*, t. II, liv. 1, ch. 5.

CAPUT SECUNDUM.

DE SACRAMENTORUM EFFECTIBUS.

Ipsi Protestantes fatentur aliquam inesse virtutem sacramentis quæ admittunt, alioquin eis non uterentur; sed in eo, sicut in multis aliis, non sibi consentiunt. Sociniani et Anabaptistæ ea habent tantum ut signa exterioris professionis fidei, et distinctionis fidelium ab infidelibus: Lutherani et Calvinistæ, arbitrantes justificationem non obtineri per infusionem gratiæ, sed per justitiæ Christi fide apprehensæ imputationem, docent sacramenta gratiam non conferre, verum solummodo

idonea esse ad excitandam fidem qua justitia Christi apprehenditur et imputatur, licet quandoque magnificis verbis de illorum efficacia loquantur. Unde, juxta ipsos, verba in administrandis sacramentis preferenda, non sunt consecratoria, sed tantum concessionaria,

Quærendum est igitur in hoc capite 1º an et quomodo sacramenta novæ Legis producant gratiam; 2º qualem gratiam; 3º quid sit character, et an producatur.

ARTICULUS PRIMUS.

AN ET QUOMODO SACRAMENTA NOVÆ LEGIS PRODUCANT GRATIAM.

Duplici modo intelligitur gratiam ope sacramentorum produci posse, scilicet ex opere operantis, et ex opere operato, ut aiunt theologi. Gratia producitur *ex opere operantis*, si Deus eam, solo intuitu dispositionum, sive ministri, sive suscipientis, tribuat; producitur vero *ex opere operato*, si, ex institutione Christi, ritus sacer vim habeat per se gratiam conferendi iis qui obicem non ponunt. Hunc posteriorem operandi modum negant Protestantes, ut pote fundamentali eorum systemati de justificatione per fidem oppositum. *Moelher, Symbol.*, *liv. I, ch. 4*. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Sacramenta novæ Legis gratiam, obicem non ponentibus, ex opere operato conferunt.

Prob. Illa propositio est de fide, probatur ex Scriptura sacra, sanctis Patribus et ratione.

1º *Est de fide*; continetur enim in Decreto concilii Florentini ad Armenos, his verbis: « Novae Legis sacramenta... multum a sacramentis differunt antiquæ Legis; illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam figurabant; hæc vero nostra continent gratiam, et ipsam digne suscipientibus conferunt. »

Concil. Trid. definit, sess. 7, can. 2, sacramenta novæ Legis a sacramentis antiquæ Legis aliter quam per cæremoniæ et ritus differre: ergo differunt per modum gratiam producendi. Expressius loquitur in canonibus 6 et 7, et tandem 8, ait: « Si quis dixerit per ipsa novæ Legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere; anathema sit. » Ergo 1º.

2º *Probatur Scriptura sacra*. Joan. III, 5: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; Eph. v, 26: *Ut illam sanctificaret (Ecclesiæ), mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*; Act. VIII, 17: *Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum*; Joan. xx, 23: *Quorun remiseritis peccata, remittuntur eis*; II Tim. I, 6: *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ in te est per impositionem manuum mearum*. Nonne genuinus et obvius sensus prædictorum verborum est, gratiam per ipsum sacramentum produci, non vero per fidem, occasione sacramenti? Sic tota traditio ea semper intellexit. Idem dicendum est de aliis sacramentis; id non negant Protestantes, supposito quod illa existant. Ergo 2º.

3º *Ex SS. Patribus*. Tertull., lib. de Baptismo, cap. 4: « Supervenit enim statim Spiritus de cœlis, et aquis suis perest, sanctificans eas de semetipso, et ita sanctificatæ, vim sanctificandi combibunt. »

S. Leo, Serm. 24 in Nativitate Domini: « Dominus Jesus originem quam sumpsit in utero Virginis, posuit in fonte Baptismatis; dedit aquæ quod dedit Matri: virtus enim Altissimi, quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit ut regeneret unda credentem. »

S. Aug., Tract. 80 in Joan.: « Tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et cor abluat. » In his textibus effectus evidenter tribuitur aquæ: si autem gratia producatur in Baptismo ex opere operato, ruit sistema Protestantium: ergo merito concluditur sacramenta in genere gratiam sic producere. Ergo 3º.

4º *Ex ratione*. Invictæ enim astruitur propositio nostra

adversus Protestantes, si clare ostendatur Baptismum gratiam per se producere, non vero fidem excitando; eo ipso enim fundamentale eorum principium evertitur: atqui clare ostenditur Baptismum, etc. Si enim Baptismus gratiam produceret solummodo fidem excitando, vel in administrante, vel in suscipiente; atqui neutrum dici potest: non in administrante, cum, fatentibus adversariis, valeat Baptismus ab improbis, haereticis, vel etiam paganis collatus; non in suscipiente, nam 1º ipsi etiam fatentur Protestantes validum esse Baptismum in lingua ignota administratum, parvulis rationis incapacibus, amentibus et sensu, propter ingravescensem morbum, destitutis collatum: unde fideles in Ecclesia Romana sic baptizatos ad se transeuntes non rebaptizant.

2º Ingens datur discrimen inter Baptisma Joannis et Baptisma Christi, ex his Evangelii verbis, Matth. III, 11: *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam... ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni.* Atqui tantum non existeret discrimen, si Baptisma Christi gratiam per se non produceret; siquidem Baptisma Joannis eamdem vim habebat fidem excitandi. 3º Baptismus necessarius non esset necessitate medi; nam fides aliis mediis tam efficaciter vel efficacius excitari posset, v. g., lectione Evangelij, meditatione passionum et mortis Christi, concione vehementi, etc. 4º Gratia sacramenti tam in adstantibus quam in suscipiente produci posset, et sæpe abundantior, quia non repugnat fidem eorum magis excitari: ergo 4º, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Voces, *ex opere operato*, non sunt tantum barbaræ, sed et novæ: ergo rejiciendæ sunt.

R. 1º. Quidam ostendere volunt dictas voces grammaticæ regulis non absolute contrarias esse: sed esto quod sint barbaræ, *melius est reprehendant nos grammatici quam non intelligent populi*, inquit S. Aug. in Ps. CXXXVIII, n. 20.

R. 2º. Dist. ant. Prædictæ voces sunt novæ quoad sonum, *transeat*; quoad rem, *nego ant.* Etenim non negamus eas esse novas quoad sonum; non enim reperiuntur apud Patres: non tamen sunt omnino novæ, siquidem S. Thomas, in 4 Sent., dist. I, q. I, art. 5, et antea Innocentius III eis usi sunt: idcirco diximus *transeat*. Sed negamus eas esse novas quoad sensum, siquidem probavimus sacramenta gratiam ex se producere; ergo conveniens erat uti vocibus tales operandi modum clare exprimentibus; non mirum igitur si Ecclesia eas adoptaverit, sicut longe antea voces *Trinitas*, *consubstantialis*, etc., adoptaverat, quod Lutherani et Calvinistæ non reprehendunt. Ergo.

Inst. 1º Inde sequeretur dispositiones in sacramenta suscipientibus necessarias non esse: atqui hoc repugnat: ergo.

R. Nego maj. In doctrina quidem nostra, certum est dispositiones suscipientis sacramentum non habere virtutem gratiam producendi, verum contendimus, cum universa Ecclesia catholica, eas prærequiri in adultis, tanquam conditiones sine quibus gratia non suscipetur, quod fusius infra dicemus: non nisi ergo per insignem malæ fidei calumniam, talem sequelam ex doctrina nostra deducere possunt haeretici. Unde merito concil. Trid., sess. 14, cap. 4, dicit: «Falso quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint sacramentum Pœnitentiæ, absque bono motu suscipientium, gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia Dei docuit nec sensit. » Ergo.

Inst. 2º. In doctrina Ecclesiæ Romanæ, sacramenta novæ Legis a sacramentis antiquæ Legis in eo differunt, quod gratiam ex opere operato producent, dum alia ex opere operantis tantum eam produixerint: atqui tollitur hoc discrimen, si prærequirantur dispositiones in suscipientibus: ergo.

R. Nego min. Sacraenta enim antiquæ Legis erant signa nuda, nullam virtutem habentia, sed tantum idonea ad excitandam fidem, contritionem, sive ad obti-

nendam Dei gratiam : dum, e contra, sacramenta novæ Legis virtutem habent, ex institutione Christi, gratiam obicem non ponentibus conferendi. Quam differentiam sic describit Catechismus concil. Trid., part. 2, de Sacramentis, n. 27 : « Ex iis igitur quæ de priori sacramento » rum effectu, gratia scilicet sanctificante, demonstrata » sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem et præ » stantiorum vim sacramentis novæ Legis inesse, quam » olim veteris Legis sacramenta habuerunt : quæ cum » infirma essent egenaque elementa, inquinatos sanctifi » cabant ad emundationem carnis, non animæ : quare, » ut signa tantum earum rerum quæ ministeriis nostris » efficiendæ essent, instituta sunt. At vero sacramenta » novæ Legis, ex Christi latere manantia, emundant » conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad servien » dum Deo viventi, atque ita eam gratiam quam signifi » cant Christi sanguinis virtute operantur. » Ergo.

Obj. 2º. Sola fides justificat, ut patet ex sequentibus B. Pauli verbis : *Justus ex fide vivit*, Rom. I, 17 ; *Justitia Dei per fidem Jesu Christi, in omnes et super omnes qui credunt in eum*, ibid. III, 22 ; *Corde creditur ad justitiam*, ibid. X, 10. Ergo.

R. Nego ant. Hanc difficultatem jam solvimus in Tractatu de Gratia, p. 380 ; in objectis namque textibus et in aliis similibus, fides sumitur modo complexo pro tota religione christiana ; sumitur etiam pro radice justitiae et fundamento vitae spiritualis. Non excluduntur aliæ conditiones ad justificationem requisitæ, et sacramenta gratiam sanctificantem producentia. Ergo.

Inst. Fides sine sacramentis in casu necessitatis justificat. Ergo.

R. 1º. Nego ant. ad sensum Protestantium. Non enim sola fides in eo casu justificat, sed dolor peccati ex perfecta charitate conceptus, *ut alibi probatur* : quamvis ille dolor fidem presupponat, ab illa tamen est distinctus. Ergo.

R. 2º. Dist. ant. Fides justificat sine sacramentis in re, *conc.*; sine sacramentis in voto, *nego ant.* Etenim in

casu necessitatis non exigitur ut sacramenta, etiam magis necessaria, qualia sunt Baptismus et Pœnitentia, actu suscipiantur : ita providit Deus summe bonus ; verum charitas perfecta tunc justificans, votum illorum sacramentorum necessario includit, alioquin non esset perfecta, cum voluntatem omnia Dei mandata servandi non includeret. Ergo.

COROLLARIUM.

Sequitur ex dictis verba quibus utendum est in administrandis sacramentis non esse tantum concionatoria, vel promissoria, ut volunt Protestantes, sed consecratoria. Iº *Non concionatoria tantum*, id est, ad hunc finem prolata, ut fidem in suscipientibus excitent; nam 1º sacramenta gratiam immediate producunt; 2º fidem tam in audientibus quam in suscipientibus excitare possent; 3º verba hæc, *Ego te baptizo*, per modum concionatorium non annuntiantur. Ergo I. IIº *Non promissoria tantum*; etenim 1º effectus statim producitur, et in futurum non suspenditur; 2º verba qua adhiberi solent, ut ista : *Ego te baptizo*, *Ego te abservo*, *Ego vos in matrimonium jungo*, etc., nihil promittunt, nihil indicant futurum. Ergo neque concionatoria, neque promissoria sunt, sed consecratoria, id est, rem efficiunt sacram dantque illi virtutem effectum supernaturalem producendi.

Quæritur an sacramenta gratiam contineant et producant phisice vel moraliter.

R. Certum est sacramenta non esse causam principalem gratiæ quam producunt, sed tantum instrumentalem, ex arbitria Christi voluntate constitutam. Instrumentalis autem causa, sicut et principalis, dupli modo effectum producere potest, scilicet phisice et moraliter. Causa instrumentalis phisica effectum virtute ab alio accepta immediate producit, quemadmodum securis lignum secat : causa vero instrumentalis moraliter agit, si ex aliena intentione causam effectricem excitet, v. g., servus qui jussa domini ad alterum defert.

Quæstio est igitur an, ex institutione Christi, gratia inhæreat ritibus sacramentalibus, et ex eorum applicatione in corda suscipientium infundatur; an vero Deus teneatur, ex applicatione ritus sacramentalis, gratiam, juxta legem sibi statutam, in corda rite suscipientium infundere.

Omnis Thomistæ priorem sententiam tueruntur, eamque probare intendunt iis ferme argumentis quibus ostenditur sacramenta gratiam producere ex opere operato. Cæteri theologi posteriorem sententiam amplectuntur, et dicunt sacramenta esse entia moralia, atque ideo gratiam moraliter producere. Cum illa controversia nullius momenti nobis videatur, ab illa definienda sapientius abstinentendum esse judicamus.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUALEM GRATIAM PRODUCUNT SACRAMENTA.

Certum est omnia sacramenta producere gratiam sanctificantem; constat enim, ex dictis, ea producere gratiam: porro gratia simpliciter, gratia producta, collata, suscepta, est gratia sanctificans. Gratia autem sanctificans duplex est, prima scilicet et secunda: *gratia prima* aliam præexistentem in anima non supponit, et peccatum remittit: *gratia vero secunda* gratiam jam existentem supponit eamque auget. Distinguitur insuper gratia sacramentalis, quæ est gratia sanctificans unicuique sacramento specialis, dans jus ad suscipiendas gratias actuales in tempore opportuno recipiendas. Petitur 1º an sacramenta producant gratiam primam; 2º an gratiam secundam; 3º an gratiam sacramentalem, et 4º an in omnibus æqualem. His quæsitis respondemus:

1º Duo sacramenta, scilicet Baptismus et Pœnitentia, ex sua institutione producunt gratiam primam, instituta sunt enim ad remittendum peccatum, sive originale, sive actuale, ut in Tractatibus de Baptismo et de Pœnitentia probatur: peccatum autem originale et peccatum ac-

tuale mortale non remittuntur, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ vere est gratia prima. Ergo ideo vocantur *sacramenta mortuorum*, quia spiritualiter mortuos ad vitam gratiæ suscitant.

Diximus *ex sua institutione*, quia fieri potest ut per accidens gratiam secundam producant, si nempe justificatio per charitatem perfectam jam obtenta fuerit, aut si pœnitens sola venialia habens, sacramentum pœnitentiae suscipiat.

2º Cætera sacramenta primario fine gratiam secundam producunt: ex sua quippe significatione supponunt animam vivere, eamque nutriri, roborari, vel sublevare. Ergo. *Ita omnes*. Unde hæc sacramenta dicuntur *vivorum*.

Diximus *primario fine*; nam multi theologi docent ea per accidens primam gratiam producere posse, nempe in fidelibus ea suscipientibus cum peccato mortali quod ignorant et ad quod nullum habent affectum; nam ex se gratiam conferunt obicem non ponentibus; verum qui bona fide ignorant peccatum in se existens, ad quod nullum habent affectum, obicem ponere non videntur. Ergo. *Ita S. Th. et plerique theologi*. Hinc B. Jacobus de Extrema-Uncione agens, ait, v, 15: *Et si in peccatis sit, remittentur ei*.

3º Omnia sacramenta gratiam *sacramentalem* seu sibi specialem producunt: nam 1º differunt in ritu et in significatione; ergo et in effectu; 2º si eamdem omnino producerent gratiam, unicum sacramentum, saltem plures repetitum, sufficeret, et cætera forent inutilia: at qui certe hoc sine blasphemia dici non posset: ergo.

Gratia autem sacramentalis est quid super gratiam sanctificantem communiter dictam additum, non autem substantialiter diversum, et « dicendum est, » inquit S. Th., 3 part., q. 62, art. 2, ad 3, « quod ratio sacramentalis gratia se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. »

Hæc gratia dat jus intrinsecum et permanens suscipiendo gratias actuales utiles ad consequendum finem cuiuslibet sacramenti: v. g., gratia sacramentalis Bap-

tismi dat jus ad gratias necessarias ut promissiones Deo factae serventur; gratia sacramentalis Confirmationis dat jus ad obtainendas gratias requisitas ut Christianus fidem publice, etiam in persecutionibus, confiteatur; et sic de cæteris.

Qui sacramentum indigne suscipit, jus istud non acquirit, et qui a gratia sanctificante per peccatum mortale excidit, jus acquisitum perdit: siquidem jus illud in sola gratia sanctificante fundatur; hic agitur tantum de gratia gratum faciente.

4º Sacraenta parvulis collata, ut Baptismus, et olim Confirmatio ac Eucharistia, gratiam in eodem gradu producunt; nulla enim est ratio cur inæqualem conferrent, cum sint aequalia respectu omnium, et æquales sint dispositiones in omnibus.

At in adultis, licet eamdem gratiam sacramentalem producant quoad speciem, varios gradus producere possunt, et sæpe producunt, juxta suscipientium dispositio-nes; hoc enim evidenter supponit concil. Trid., sess. 6, cap. 7: « Non modo reputamur, sed vere justi nomina- mur, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem. » *Ita omnes sentunt et docent theologi.*

ARTICULUS TERTIUS.

QUID SIT CHARACTER ET AN PER SACRAMENTA PRODUCATUR.

Character in genere est nota alicui impressa ut ab aliis rebus secerni possit: sic aliquo signo notantur magistratus, milites, ut a cæteris hominibus secerni possint; sic aliquo modo insigniuntur arbores cædendæ in silva, viri ad triremes damnavi, etc.

Character sacramentalis definiri solet: *Signum spirituale, indeleibile, animæ impressum, vi cuius sacramentum iterari non potest.* Petitur an reipsa hujusmodi character

in anima imprimatur. Negant Protestantes, contendunt que illum esse figmentum, nullum habens fundamentum in Scriptura: contra quos concilium Tridentinum, sess. 7, can. 9, definit, tanquam de fide credendum, tria sacramenta characterem imprimere, sequentibus verbis: « Si quis dixerit in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indeleibile, unde ea iterari non possunt; ana-thema sit. »

Idem tradiderat Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, his verbis: « Inter hæc sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmation et Ordo, quæ characterem, id est spirituale quoddam signum, a cæteris distinctum, imprimunt in anima indeleibile, unde in eadem persona non iterantur: reliqua vero quatuor characterem non imprimunt, et reiterationem admittunt. »

Ostendemus autem, ubi de tribus illis sacramentis singulatim tractabimus, characterem de quo hic agitur fundamentum habere in Scriptura et in traditione.

Leibnitz, licet Protestans, de charactere hæc habet, in suo Systemate theologico, p. 210: « De charactere seu signo indelebili quod imprimitur in anima ejus qui sacramenta Baptismi, Confirmationis aut Ordinis suscipit, multa nonnulli disputant ex scholasticis: sed res plana est, si tantum cogitetur hominem, suscepto hoc sacramento, aliquam qualitatem permanentem nactum esse, quæ et invalide et illegitime iteratur. »

Si quidam, curiositate ducti, querant a nobis in quo ille character consistat, fatebimur nos ignorare: scimus per fidem illum imprimi in anima statim ut suscipitur sacramentum, ac proinde esse spirituale; sed quæ sit ejus natura, nec Scriptura, nec traditio, nec Ecclesia dicit. Non nisi ergo conjecturaliter et cæcutiendo eam investigare possumus: magis expedit silentium.

Quæritur cur character imprimatur in anima etiam ejus qui indigne suscipit sacramentum, et cur in ea indelebiliter maneat dum amittitur gratia.

R. 1º Quia Deus ita voluit; 2º quia character per modum virtutis instrumentalis, non vero per formam animam sanctificantem, conceditur. Unde non pendet a libero arbitrio, sicut gratia, sed a solo Deo. Ita S. Th., 3 part., q. 63, art. 5, ad 1. Est igitur in genere gratiarum gratum facientium.

Remanebit etiam post præsentem vitam, « in bonis » ad eorum gloriam, et in malis ad eorum ignominiam: « sicut etiam militaris character remanet in militibus » post adeptam victoriam, et in his qui vicerunt, ad « gloriam, et in his qui sunt victi, ad pœnam. » Sunt verba S. Th. loco citato, ad 3.

CAPUT TERTIUM.

DE MATERIA ET FORMÆ SACRAMENTORUM.

Quemadmodum in rebus physicis distinguuntur materia et forma, juxta philosophiæ principia (materia est substantia, v. g., lignum, et forma determinat ens speciale ab aliis distinctum, v. g., scamnum, cathedram); sic in sacramentis res sensibilis, ut aqua, chrisma, etc., vocata est *materia*, et verba quibus utitur minister dicta sunt *forma*, quia rem sensibilem ad esse sacramenti determinant. Unde S. Aug., Tract. 80 in Joan., n. 3: « Detrahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum. »

Hæc verba in explicandis sacramentis primus adhibuisse videtur Guillelmus Antissiodorensis, initio seculi decimi tertii; iis usus est Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, dicens: « Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia,

» Quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum. » Ex eo tempore hunc loquendi modum omnes usurpaverunt theologi.

Quæ autem nunc vocantur materia et forma, olim dicebantur, *res et verba, elementum et verbum, symbola mystica, res sacramentalis, signum sacrum*, etc. Novæ voces idem exprimunt, sed multo clarius: ab illis ergo, totius Ecclesiæ usu nunc consecratis, non recedendum est.

De materia et forma uniuscujusque sacramenti specialiter loquimur in Tractatu de singulis sacramentis: nunc paucis verbis dicendum est tantum 1º de unione materiae et formæ, et 2º de earum mutatione.

ARTICULUS PRIMUS.

DE UNIONE MATERIE ET FORMÆ SACRAMENTORUM.

Duplex esse potest unio materiae et formæ, physica scilicet et moralis: unio dicitur *physica*, si verba eodem instanti proferantur quo materia adhibetur; dicitur vero *moralis*, quamvis eodem instanti non proferantur verba, modo, juxta consuetum loquendi modum, vera sint. Unde si quis, fundendo aquam in Baptismo, verba *Ego te baptizo* proferat, adest unio physica: si statim post effusionem aquæ verba dicat, est unio moralis: si vero semihora vel quadrante post lotionem verba proferret, nulla esset unio, quia verba *Ego te bap'tizo* tunc sensum non haberent, et evidenter nullum esset sacramentum.

In sacramento Eucharistiae, unio debet esse physica, quia pronomina *hoc, hic*, supponunt materiam esse actu præsentem.

In aliis autem sacramentis unio moralis sufficit; juxta enim loquendi modum inter homines receptum, verba formæ naturalem habent sensum, licet materia cui applicantur non sit actu præsens; sed modicum excedi non potest intervallum. Quidam putant, referente Billuart, spatium unius *Ave*, v. g., inter effusionem aquæ et verba *Ego te baptizo*, validitatì sacramenti non officere; secus,